

LÉPKEBÁB

Kora este volt, körülbelül hét óra.

Ott ült a sokfiókú íróasztalnál, és néhány papírlapot tartott a kezében. Negyvenéves, erőteljes asszony volt: fekete hajában alig volt ősz szál, alakja izmosan telt, és szép sápadt arcára kemény vonásokat rótt a harcok élet szigorúsága. Fiai nem voltak otthon – nem jöttek még meg délutáni sportórájukról –, s ő tovább rendezte férje hirtelenül, szomorú körülmények közt félbehagyott munkáit.

Ez a néhány papírlap, első pillantásra meglátta, nem tartozott középük. Apróbetűs, világos, szokatlanul lassú írás volt rajtuk. Mária sokkal jobban ismerte férje kezevonását, hogysem ne tudta volna rögtön, mily érzékeny, ritka pillanatban fogant szöveget tart a kezében. „Mi lehet? Valami emlék, az életéből valami feljegyzés? Vagy valami szépírói próbálkozása szegény Antinak, melyről sohasem beszélt?” Érdeklődve böngészett az írásba, majd nemsokára rájött, miről szól; s akkor kitágult szemmel, fájoan édes gyengeséggel a gyomorszájában, elkezdte szavanként végigolvasni az egészet.

...Imre megállt a hídon, és lenézett a patakra. Parányi sárga örvények gyűrűztek lefelé, s a köveken

rozsdaszínű fodrocskák táncoltak. Ki látott még ilyen patakot? Nagyot lélegzett, álmosan meresztette a szemét, és bakancsával dobantott egyet a rozoga hídláson; aztán mikor érezte, hogy ettől felfrissül, szétnézett alaposabban. A patak csakugyan sárga, valami vasércet oldhat magában. A napfény remegve törik meg a vizen, és vörös viszfényt vet a parton bóbiskoló lapik fonákjára. Fennebb elszáradt kannamosófüvek bozótja, sziklák, furcsa kis bányászházak, melyek egyik oldalukkal a hegynek lapulnak, fölöttük májszínű, tornyos köregeteg; s végül az ég, mely még szürkén borul a völgyre, de fokozatosan derül, ahogy a napsugár hasogatja az éjszakai ködöket.

Ez hát Szentlélekbánya. Nem ilyennek képzelte, mikor meghallotta, hogy a bátyja idejött. Bánya, gondolta, és valami komor angol szénvidék képe jelent meg előtte: kéményekkel, vasúttal, aknatornyokkal. S ihol egy békés hegyi falucska, törpe házak, mint a mesében, különös alakú vöröses sziklák, sárga hegyipatakok, melyen játszadoznak a reggeli fények. És milyen más minden, mint éjszaka. Színt kap a sötétség, formát az alaktalanság, s a titokzatos vidék, melyre erőltetett menetben érkeztek, egyszerre csak kitárul: egyszerűvé válik és valóságossá. Csak a csend lepte meg egy pillanatig, de a végtelen hallgatás és nyugalom mögött az elemi rémületet érezte még a fűszálak rezdulésében is. Vagy ezt csak magából vetítette ki és tulajdonította az élettelen dolgoknak, mert minden idegszálában ott nyüzsgött a tudat, hogy kinn van a harctéren? Gondolkozott, és nem tudott számot adni magának.

Átment a hídon, és felballagott a házakig. Elhatározta, hogy bekopogtat az elsőbe és megkérdi, hol lakik

a sógorasszony. Megpróbált benyitni a kapun, de zárva találta; félszegen állt, s a kerítés léceit nézte. Borzas szálkák meredtek róluk, melyek közé harmatgyöngyök fészkeltek be magukat, s közöttük finom, ezüstös pókháló feszült. Csak ott lehetett látni, ahol rásütött a nap. Merre induljon? Végignézett az utcán, a hegyoldalban húzódó szabálytalanul elszórt házakon, de sehol sem látott embert. Ki mondja majd meg, hol lakik Anna? A kerítés szálkái közt selyemszálon hintázott egy lepkebáb. Leszakította. Jó lesz a gyerekeknek, elviszem, úgyse hozok semmi mást neki, gondolta, s elindult a néptelen utcán.

Távolból, kelet felől ágyúdörgés hallatszott. Lőttek valahol, kis szünetekkel, de folyamatosan. Az egyik házból, a sziklákra ugrálva mezítláb, fiatal lány jött le az útra, s hosszú vesszővel terelt két kecskét. Imre kilépett, hogy a lányt utolérje.

– Jó reggelt. Nem tudja, hol lakik Antal Istvánné?

– Antalné? Akinek az ura elesett?

– Igen – felelte a katona.

– Várjon csak. Egy, kettő... Látja, az ötödik ház innen. Az a két szilvafával mellette.

– Köszönöm, minden jót!

A kecskék felszaladtak az utat szegélyező sziklákra, s egy bokrot kezdtek rágcsálni. A lány utánuk futott, lábszára kibukkant a kék szoknyából. Imre ösztönösen utána nézett, anélkül, hogy akarta volna. „Akinek az ura elesett?” Istvánra gondolt, bámult a lány után, és megbotlott egy kőben. Erre megfordult; kereste a leg-rövidebb utat a házhoz.

Olyan volt, mint a többi: alacsony, háromoldalú. Negyedik falát maga a hegy képezte, melyhez odatámaszkodott. Előtte szekérfordulatnyi gyepes tér, két

szilvafa, melyen hamvas gyümölcsök fityegtek, s a ház terméskő-alapja mellett virágágy a szegényes földben, bíbor és fehér őszirózsákkal. Imre nagyot sóhajtott. Most egészen közel érezte magát Istvánhoz. Itt lakott, innen indult reggelenként munkába, innen nézett a völgybe, szokása szerint hunyorítva szemével. Milyen rég nem érezte magán ezt az átható pillantást, és már soha többet nem fogja érezni! Fásultsága hónapok óta most oldódott föl először, és elérékenyülve gondolt bátyjára. Nem értették meg egymást, mégis mennyire szerette. S milyen kár, hogy erre mindig akkor jövünk rá, mikor már késő, mondta magában, s azt hitte, titkot fedez föl. Szép ez a kicsi ház, ez a völgy; milyen boldogság lehetett Istvánnak leülni ott, arra a kőre – az asszonnyal! – és elnézni lenn a sárga patakot. Vajon érezte a környezet romantikáját? Ebben nem volt egészen biztos. És milyen lehet az asszony, a sógornője, akit már legelőször özvegyként fog meglátni? A ház körül senki: csend, mint az egész faluban, és a szürke házfalon fények villódnak. Felment a tornácra, s kopogtatott az ajtón.

Kékruhás, fehérarcú asszony nézett ki.

- Kit keres?
- Antal Istvännét.
- Én vagyok, mit óhajt?
- Imre vagyok, Istvánnak az öccse.

„Imre!” „Anna!” Megölelték és megcsókolták egymást. Aztán az asszony eltartotta magától, s mint nővér vagy anya valami nagy útról megtérő fiút, szeretettel nézte meg.

– Te vagy Imre! Van rólad egy fényképem, Istvántól maradt. Azt hiszem, az érettségi képed. Nem ismertelek volna meg utána.

- Persze. Rég volt az – mosolygott Imre.
- Megnőttél azóta! Gyere be, de halkán, még alszik a kicsi. Nem is láttad még!

Melegség és tejszag csapta meg Imrét a konyhában. Levette köpenyét, leült egy székre, s nézte az asszonyt, amint köténye szélével megfogja a tejeslábast, s a kemence szélére húzza. Szép? Nem tudja. Üde fehér bőr, sötét és meleg szemek, hajlékony termet. „Ugyanolyan kék ruhában van, mint a kecskés leány az úton. Kék ruha. Nem gyászol? S én tán gyászolok? Szegény István! Itt ült, ezeken a diópáccal barnára festett, egyszerű székeken.” Ő sohasem értette, miért jött volna képpen Szentlélekbányára.

- Hogy kerülsz ide? – Anna közelebb húzott egy széket, leült, és végigsimított a fiatalember kezén. – Mesélj, hogy jöttél, meddig maradsz itt?

Imre cigarettát vett elő, gyufát; rágyújtott. A gyufásdobozban a pirosfejű pálcikák között kuksolt a lepkebáb. „Hülyeség. Mit kezdjen vele a gyermek?” Szégyellte magát az idétlen ötletért, és gyorsan zsebre vágta a skatulyát. Anna tömött fekete haját összetűzi a tarkóján... Igaz, kértett valamit.

- Hogy kerülök ide? Az éjszaka jöttünk. Talpon vagyunk már tegnap hajnaltól. Készül valami. Pontos parancsok még nincsenek, egyelőre csak letáboroztunk itt lennebb egy kis erdőben. Gondoltam, felkereslek, legalább megismerkedünk.

- Nagyon jól tetted. És elengedtek?
- Látod. A parancsnokunk, egy főhadnagy, osztálytársam volt a gimnáziumban. Barátok vagyunk.
- Szerencse. – Az asszony hosszasan nézte az arcát. Mennyire hasonlít Istvánhoz! Az előbb észre se vette. Két arc, két ember, két világ. De ha megnézi alapo-

sabban, felfedezi a közös vonásokat. A haja szőke, csak fehéres szalmaszín, az övébe vörösesbarna vegyült. A szeme kék, ugyanolyan, mint a bátyjáé, csak neki szürkébb, acélosabb volt. S az álla nem olyan fejlett, és hiányzik róla a függőleges bevágás, mely István arcának erőteljes és elszánt kifejezést adott. Olyan volt, mint valami sebhely, s az egész arc az erős, tevékeny emberé volt, aki azért gondolkozik, hogy cselekedhesék. Imre finoman redőzött homloka, nyugtalan szemei töprengésre vallanak, szelíd és szánalomraméltó arca, vékony termete sehogy sem illik a katonaruhához, és így, az ormótlan bakancsban, vastag derékszíjjal, ez a fiú kész szerencsétlenség. Anna mindezt pillanatok alatt, szavakba foglalva végiggondolta. – Kicsi sógor, nagyon hasonlít Istvánhoz!

– Szegény – hajtotta le a fejét Imre. – Hogy vagytok nélküle?

– Megélünk. Nem könnyen, de megélünk. – Anna felállt, cseréptányérokat tett az asztalra, levette a tejet a tűzről. Hallgattak. Imre szemével követte a mozdulatokat. Az asszony visszaült a székre, és folytatta: – Tudod, sokszor nem is jön, hogy elhiggyem. Tudom, de nem érzem, hogy nem él már. Annyira bennem van, mintha mindig itt lenne. Látom és hallom beszélni, s akármit teszek, tudom, mit szólna hozzá. Hidd el, kicsi sógor, az volt a leglényegesebb, hogy egyformán gondoltunk. S a gondolatokat nem lehet megölni...

Elhallgatott, mert érezte, hogy nem tudja megmagyarázni a fiúnak mindazt, ami lelkében az elmúlt hónapok alatt lejajlott, és ami leszűrődött belőle. Szavait utólag értelmetleneknek találta, de nem szégyenkezett miattuk, csak az bántotta, hogy Imre nem értheti meg.

– Nagyon szerettem Istvánt, és azt hiszem, mindig is szeretni fogom – mondta, és megint felállt. A szobába nyíló ajtón keresztül vékony hangocska hallatszott ki. – Felébredt a gyermek. Megyek és kihozom, aztán megreggelizünk. Eszel ugye egy kis tejespulizskát?

Imre bólintott. Az asszony bement a szobába, egyedül maradt. Az ablaktáblák közt két-három ottrekedt légy elevenedett meg és mászkált a napos üvegen. Látszott az egyik szilvafa, néhány szomszédos ház, és egy darab a szemközti hegyből. Az asztalon párolgott a tej, s ahogy bőrt vont, fényes csíkok futkorásztak a felszínén. „El kéne dobjam a cigarettámat” – gondolta Imre. Felállt, kinyitotta az ajtót, hogy a füst kiszálljon, s hunyorogva nézett az októberi napfénybe. Különös asszony! Arckifejezését és szavait idézte, melyeknek szokatlan volta meglepte, de melegsége átjárta egészen. Azt hitte, szenvedélyes szerelem fűzte a bátyjához, hogy mély gyászban, könnyek között fogja találni, s a pohárszéken ott lesz István legutolsó arcképe virágokkal, fekete keretben. Azt mondja, legtöbb volt, hogy egyformán gondolkoztak, s nem bánkódik túlságosan, mert a gondolatokat nem lehet megölni. Nem nagyképűség ez? Élet és halál mesgyéjén járt a harctéren, ahol a lövészárkokban, ágyúk kereszttüzeiben, sárban fetrengve látta a meztelen embert, mintha csak csupasz idegrendszerek vajúdtak volna előtte, feltárva mesterségesen elbonyolított, de végső fokon rettentően egyértelmű egyszerűségüket – és megutált minden nagyképűséget. És ez az asszony mégsem fellengős. Képes volt István szenvedélyesen szerelmes lenni? Annáért jött Szentlélekébányára? Jól tudta, hogy nem. Érezte, hogy olyanfajta szerelem volt közöttük, amit homályosan el tud ugyan képzelni, de nem tudja beleélni magát. Kicsi

sógor, ezt mondja nekem, gondolta, és egy pillanatig szeretett volna bátyja helyében lenni: világosan és céltudatosan gondolkozni, mint ő, tisztán látni a saját helyzetét, életének értelmét a világban, és megtalálni egy számára megfoghatatlan boldogságot a nagyszerű asszony mellett. Az őszi napfény állandóan, erőteljesen permetezte a völgyet, és távolból folytonosan halatszottak a tompa ágyúlövések. És meghalni úgy, hogy ne tudjak róla, hogy ne fájjon, hogy észre se vegyem, gondolta, és megfordult, mert Anna kijött a gyermekkel.

– Imre bácsi! Látod, Imre bácsi, apának a testvére!

– Istvánka! Gyere hozzám egy kicsit! Gyere na!

– Karjára vette a gyermeket, megcsókolta, leült vele a székre. – Ugye, te nem ismeresz engem? Imre! Mondd szépen: Imre bácsi!

Bizonytalanul tartotta az ölében. Ekkora egy tizenhárom hónapos fiúcska? S lehet azt mondani, hogy fiúcska? Nem látszik rajta. Göndör, szőke haj, sima és kerek gyerekarc, kövér kezecske, szétterpesztett ujjakkal, melyekkel rézgombjait próbálja fogdosni: ez az István gyermeke.

– Fogd csak meg – adta át Annának. Aztán a zsebébe kotorászott, elővette tárcáját, és kivett belőle egy régi fényképet. Valamikor kartonra ragasztották, melyről ügyesen levakargatta; vékony volt, mint az újságpapír és barna tónusú. Kontyos fiatalasszonyt ábrázolt, a kilencszáztíz évek divatja szerint öltözve, s ölében egy Istvánkával egykorú gyermek. Annának nyújtotta a fényképet.

– Ismered?

– István? Gondoltam.

– Nézd meg, világra olyan...

– Tudom. – Anna mosolygott, és visszaadta a képet. Imre visszahelyezte tárcájába, a többiek közé, s visszadugta zubbonya zsebébe. Ujja beleütközött a gyufásdobozba, s eszébe jutott a lepkebáb. Kivegye? Micsoda ostobaság volt, milyen nevetséges lenne, ha kivenné: neked hoztam, Istvánka. Hogy is juthatott az eszébe? S ez a gyermek, ez a hasonlatosság! Párnás állán parányi ránc húzódik, most alig észrevehető, de férfikorára kemény és akaratos bevágás lesz belőle, éppen, mint az apjának. S az Antalok kék szeme máris szürkébb egy árnyalattal, kicsi körmei pedig éppoly recések, mint Istvánnak vagy éppen neki is. Szinte megborzongott, annyira különösnek érezte a természet szemfényvesztő játékát. Idegen lény, önálló élet, és mégis ugyanaz, mint István, mint ő vagy mint az apjuk. Anna mondta, hogy ő is hasonlít a bátyjához. Nem vette észre sohasem. Testvéri viszonyukba egyszerűen belezületett, ilyen hirtelen még egyszer sem tört rá a közösség felismerése. És elmosolyodott, hogy ő a nagybátyja ennek a gyermeknek.

Asztalhoz ültek, és kanalzták a tejespuliszkát. Anna közben Istvánt is etette. Imre még mindig unokaöccsét figyelte, s kereste rajta az újabb és újabb vonásokat, melyek bátyjára emlékeztették. Udvariasságból megjegyezte:

– Azért hozzád is hasonlít.

Anna mosolygott, mintha átlátott volna a szavakon.

– Nem, Imre, nézd meg jól. Az apja egészen. És ha én élek és felnevelhetem, éppolyan Antal István lesz belőle, mint az apja volt.

– Köszönöm a reggelit – mondta Imre, és eltolta maga elől a kiürült tányért. Megint a nagyképűség... És mégsem az! – Tudod – szólt halkán –, ha valaki más

mondta volna ezt, üres beszédnek érezném. Hogy úgy mondjam, igen, nagyképűségnek. Ne haragudj. Nem tudom miért, de tőled nem érzem annak. Miért van ez?

– Mert igaz – felelte Anna.

– De miért igaz? Mert te mondtad. Ha én mondanám, nem volna igaz. Ezt magyarázd meg.

– Mert te nem hinnéd.

– Látod, ez így van. Honnan tudod?

Anna mosolygott.

– Tudom. Látszik rajtad.

– Látszik? Különbön lehet. – Elgondolkozott, aztán így folytatta: – Furcsa dolgok jutnak eszembe. Meglepett ez az egész hasonlatosság. Te is, megmondom őszintén. Sok mindent nem értek. Azt mondod, olyan-
nak neveled, amilyen István volt. Őt sem értettem. Ti hisztek valamiben. Hisztek, hogy is mondjam, hisztek az életben. Úgy tesztek, mintha tudnátok, miért van. Mintha látnátok az értelmét, ha nem is ennek, de valami elkövetkezendő dolognak. Én sohase bírtam meglátni.

– Te Imre. – Az asszony letette a gyermeket, s az a tűzhelyhez totyogott, leült a padlóra, s a forgácsokkal kezdett játszani. – Te Imre. Én nem vagyok filozófus, hogy az élet értelmét keressem. Amit mondok, azt Istvántól hallottam. Az élet van. Lehet, hogy végső fokon mindegy, van – vagy nincs, de ha már élünk, az nem mindegy, hogy milyen életet. Én nem tudom, mit tudsz te rólam. Munkáslány voltam, tizenhat éves, mikor megismerkedtem Istvánnal. Idestova tíz éve. Mérnök volt, jó vegyész. Nagy jövő állt előtte, de ki merte mondani, amit gondolt, és elgáncsolták. Én tőle tanultam, megszerettük egymást, s a többit már tudod... A családi ügyeket s az elbocsátást, a rendőr-

ségi ügyeket, s ami azután történt. Itt is azért küldték az első vonalba, s mit tudom én, hogy előlről lőtték le vagy hátulról. Sokszor úgy érzem, megszakad a szívem. De segíték rajta, ha sírok? Itt van Istvánka. Mondd meg, Imre, lehet egy ilyen életet befejezni egy buta golyóval? Hogy volna nagyképűség azt mondani, hogy ő folytatja majd, amit az apja megkezdett? Imre elpirult, és lehajtotta a fejét.

– Nem értettél meg. Nem mondom, hogy nagyképűség. Csak azt, hogy nem értelek titeket. Nem értelek, de csodállak. Én is szeretném... Ne haragudj, hogy megbántottalak.

– Nem bántottál meg. Értelek, Imre. És mondok valamit, ha nem haragszol meg. Fiatal vagy, nem tapasztaltad még azt, amit mi a saját bőrünkön. Majd rájössz, hogy nem beszéltem butaságokat, ha nem is tudtam mindent megmagyarázni.

Imre kinézett az ablakon. A legyek elcsendesedtek, mert a napfény már visszahúzódott az üvegről, és látni lehetett, hogy meredeken sugárzik lefelé.

– Mennem kell – állt fel hirtelen, és felvette a köpenyét. Alig bírt az asszony szemébe nézni. Hirtelen sokat megtudott Istvánról: nem, Anna tévedett, ő mindezeket nem tudta. De az élet! Mit tudjuk, mi az az élet! Honnan tudjuk, hogy ami rossz – az rossz? És a céltudatosság nem jelent bizonyos korlátozottságot? Mégis, lehet-e cél nélkül élni? És mi az ő céljuk tulajdonképpen? Becsatolta derékszíját, s megrángatta köpenye szárnyait. Indul a táborba. Íme, a céltalan ember cselekvése, melyet eszeveszett céltudatosak igába fognak! Mégsem jó ez így... Vergődött, és gondolkozott, kínlódva igyekezett elűzni a kérdéseket magától, vagy feleletet találni legalább, hogy mondjon valamit

Annának: utoljára, búcsúzóul valamit. De hamarabb elkészült az öltözéssel, mint a válasszal, és megállt esetlenül a kisgyermek előtt. Leguggolt.

– Szervusz Istvánka! Gyere, csókoljalak meg!

– Viszontlátásra! Gyere még, mikor tudsz, kicsi sógor – ölelte meg az asszony, és megcsókolta az arcát.

– Nem tudom. Lehet, hogy majd csak a háború után.

Kiléptek a tornácra; Istvánka az anyja ölében ült, és „táj”-t intett Imrének. Kinn vakított a napfény, s a völgykatlanban, hogy az ágyúzás megszűnt, süketen zúgott a csend. Valahol a magasban láthatatlan repülőgép szállt, és tompa berregése, mint homokeső, pergett a hangtalan hegyekre. Imre megtorpant a gyepen, mintha mellbevágta volna ez a szinte halotti némaság, és visszafordult, hogy még egyszer embert lásson, meleg emberi hangot hallhasson.

– Miért van itt olyan csend? Miért üres a falu?

– Lementek a tárnákba. Félnék a fronttól.

– Ti miért nem mentek le? – kérdezte Imre, s érezte, hogy ez nem is igazában érdekli, csak a beszélgetést nyújtja: irtózott attól, hogy elinduljon.

– Nem félünk, ugye Istvánka?

Végre rászánta magát. Még egyszer búcsút intett, lement az ösvényen, s keresztülvágott az elhagyott falun. Fenn, az egyik sziklaormon kecskék legeltek, s egy fiúcska állott a tetőn, szembe a nappal. Kitűnő célpont, gondolta Imre, s ugyanakkor hevesen megundorodott magától. Szörnyű, mik jutnak az ember eszébe. Megtorpant, és visszanezett. El tudnék dobni egy kézigránátot addig a házig? Egy gránát elég lenne az Annának házának is... Elég! Rettentő! Mint valami ördögi kísértés, tomboltak ezek a gondolatok az agyában. Hogy

szabaduljon tőlük, rohanvást vágott neki az útnak, s leszaladt a sárga patakhoz. A hídon megdőbbenve megállt; tágranyílt szemmel nézett le a mederbe. Az átlátzó, vöröses víz helyett, mely itt-ott pirospikkelyes rozsdát vont a kövekre, zavaros szürke lé hömpölygött alatta, mely a meder szikláit egészen ellepte pizkok-színű, habos tajtékkal.

Nem, még csak most volt hét: a falióra ércesen kongott, és az asszony felriadt a gondolkozásból. Reszkető kézzel túrkált az iratok közé, a teleírt papirlapok elfogytak. Nem, itt nem lehet vége, következnie kell annak, aminek az emléke megbolygatott mélységből bukkan fel benne. Mert ez az asszony ő volt, máshol és kissé másképp, mint ahogy igazában megtörtént, s az a két ember is olyan valóságosan élő, mint ahogyan csak ő tudta. István és Imre, azok a csakugyan-voltak, akik ott sejlettek – és milyen tisztán! – ezekben a költött nevekben, Anti volt és testvérbátyja, az ő első férje, akit a táborig csendőrök megöltek.

Itt van, úgy látszik, itt folytatódik az írás. Kinek adatott még meg, hogy ilyen varázslatosan könnyen repüljön vissza a múltba, s hogy a fakóarcú mesehősökben ilyen könnyesen édes meghatottsággal találja meg egykori magát? Csak be tudja fejezni, mire a fiúk hazaérnek...

..Zörgő lombú fák alatt guggoltak a sátrak, zöldbarna foltos ponyváik élénken váltak ki fakó környezetükből. Terepszín! Imre halkán felkacagott, és elhevert a kiszáradt fűben. Cigaretára gyújtott, s a gyufás-

dobozban ismét megpillantotta a lepkebábót. Kivette, és alaposan megnézte. Csinos jószág: olyan, mint egy parányi barna orsó, mély rovátkával a közepén, ahol a hernyó kifordult bőre összeforrt. Mégiscsak oda kellett volna adja a gyereknek. Tréfából.

Kellemes, lusta hangulat volt, jó ebédet hoztak, disznóhúst; és kelet felől még mindig nem hallatszott az ágyúzás. Imre mellett egy csoport katona állott. Valaki odaszólt hozzá:

– Mi az pajtás, jártál a nőknél a reggel?

– Ne marháskodjatok – felelte Imre, majd felállt, és továbbment. „Kicsi sógor, te még túl fiatal vagy.” Ő mondja ezt nekem? Elébe villant az asszony alakja, azzal a mozdulattal, mikor a tejeslábast a köténye szélével tartva, levette a tűzhelyről. Kék ruhája megfeszült a derekán, ahogy előrehajolt. Így, utólag fel tudja idézni egész nőiességét: kerek melleit, fehér karját a feltúrt ruhaujj szorításában, melyet a kék szín még halványabbá tesz; és elméletben elképzelt olyan vágyakat, melyeket ez az asszony kelthet fel valakiben. De ösztönösen semmi se mozdul meg benne, csak a gondolatai fogják fel a nőt, az érzékei nem. A kecskés leányra gondolt. Megbotlott a kőben, mert utána nézett, pedig eszeágában sem volt. Kinyújtózott, és bizsergés indult a belsejében, utólag. Beleszívott a cigarettába, majd megint Annára gondolt. Nyilván sokkal szebb a másikonál. Miért mégis, az István emléke talán? Nem, inkább Anna valahogy olyan furcsa: „eszés élőlény, akire nem is lehet úgy nézni, mint asszonyra” – gondolta, és odaszegődött egy másik csoporthoz.

Ott a patakról volt szó.

– Jártál ott valaha? Ugye nem! Akkor értenéd. Az is, öregem, ilyen völgyek közt folyik, s itt is, ott is

beleömlik egy patak. Aszerint, hogy hol olvad vagy esik az eső, melyiknek bővebb a vize, viszi bele a saját iszapját. Az egyik agyagot visz, attól sárga lesz. A másik sarat, attól megfeketül. Van úgy, hogy a színe óránként is változik. Akik ismerik a vidéket, csak rápillantanak a vízre, s már mondják is, hol esett eső...

Vincze főhadnagy ment el mellettük, a fiúk tisztelgettek. A főhadnagy meglátta Imrét, és magához intette. Imre ledobta a cigarettavéget. Nyomban érezte, hogy azt a látszatot kelti, mintha nem akarna égő szivarral állni egykori osztálytársa elé, mert annak most csillag van a gallérján. Dühösen lépett a fűben füstölgő párázsra. „Tele vagyok gátlásokkal” – gondolta, és odament Vinczéhez. A főhadnagy lassan, gondterhelten előreballagott, hogy kikerüljenek a katonák hallótávolságából. Megállt a fák alatt.

- Mondok valamit, Imre, de kuss a többiek előtt.
- Ismerhetsz, nem szoktam fecsegni.
- Becsszó?
- Ígérem.
- Ide hallgass – mondta Vincze, és csizmájával a gyertyánfa kérgét rugdosta. – Hajnalban bevetnek. Ellentámadás.

Imre hallgatott. A főhadnagy arca bosszús volt.

- Önzetlen szövetségeseink! Kutyaszorítóba kerültek, és most bedobnak minket, hogy a visszavonulást fedezzük. Két napig fenn kell tartanunk a frontot, amíg ők átpucolnak a hegyeken. Tudod ez mit jelent?

- Mit?
- Azt öregem, hogy amíg egy szál ember van belőlünk, egy lépést sem szabad hátrálni. Azért mondtam, hogy tudd. El kellett mondanom valakinek, mert a fene megevett volna hajnalig. Olyan hirig lesz, fiú,

amilyent még sosem pipáltunk. Meglátod, az egész banda otthagyja a fogát.

Imre értetlenül nézte, Vincze pedig tovább rugdosta a fát, és dühöngött.

– Mi ontjuk a vérünket, ők meg pucolnak!

– Te Jancsi – szólt közbe halkán –, és nekünk muszáj harcolni? Nem lehetne, mondjuk, megadni magunkat, vagy éppen...

– Éppen? – nézett rá dühös elképedéssel Vincze. Imre zavarba jött. Nem is tudta már, mit akart mondani.

– Vagy éppen menjünk haza így, ahogy vagyunk.

– Magyar ember nem beszélhet így – vágta a főhadnagy keményen a szavakat. – Csodálkozom rajtad, öregem. Ha nem volnál a barátom, ezért megütnéd a bokádat.

– De miért? Nem te mondtad, hogy...

– Ide hallgass! A vélemény az egy, a kötelesség az kettő! Nem ez az első disznóság, amit észrevettem már. Ezt csak neked mondom, mint barátnak. De én nem vagyok külügyminiszter, én katona vagyok. Háború van. Belementünk? Igen. Harcoltunk? Igen. Kitartunk? Igen. Megdöglünk? Igen. De nem pofázunk. Ha tudtam volna, hogy veled nem lehet beszélni, nem jártattam volna a számat. Amit pedig most mondtam, az el van temetve!

Imre állt lehajtott fejjel, és tűrte a szidást, mint közlegény a felettesétől. „Bukásra álltál számtanból – gondolta –, ha nem másolod az enyémről az érettségi dolgozatodat, most nem lehetnél főhadnagy. Én is lehetnék, ha önként jelentkeztem volna.” Mikor Vincze befejezte a magáét, még akart mondani valamit, de aztán csak vállat vont.

– Ne dühöngj, Jancsi. Neked mondtam, négyszemközt.

Vincze félrefordult, mert már szégyellte a kitörést.

– Ne vedd a szívedre öregem, robban az ember ilyenkor – Cigarettdát nyújtott Imrének, békítő mozdulattal. – Gyújts rá.

– Köszönöm.

Imre is, hogy a feszültséget enyhítse, gyufát kotort elő, s tüzet adott Vinczének. Álltak, és cigarettáztak. Holnap meg fogunk halni, gondolta Imre. Mint István. Vajon ő is tudta előre? Vincze János is meg fog halni, csillaggal a gallérján és nagyezüsttel a mellén, Barta is, a bihari, aki a patakról magyarázott, és Osvát tizedes úr is, aki viccelte, hogy a nőknél járt... Anna ! Istvánka! Milyen jó volna még egyszer látni őket!

– Mikor vetnek be? – kérdezte olyan hősies közönyvel, amelyet csak tudott színlelni.

– Hajnalban. Virradat előtt.

– Jancsi, kérnék tőled valamit.

– Tessék.

– Addig mit csinálunk?

– Semmit. Parancsokat várunk.

– Nem mehetnék el még egyszer a faluba? Csak egy órára...

– Aligha, fiú...

– Próbáld meg. Csak egy órára.

Vincze most a földet rugdosta. Szemöldökét összevonta, és mereven bámult egy fűcsomóra, melyet sarkával kalapált ki a földből. Aztán felnézett.

– Ide hallgass! A híradósok este hatkor indulnak. Akkor megszakad az összeköttetés a parancsnoksággal. Ha addig nem jön új parancs, akkor éjjel kettőkor

indulunk. Mondom, ha nem rendelkeznek másképp, elmehetsz. De csak egy órára.

– Egy órára. Köszönöm.

– És visszajössz.

– Vissza.

– Becsületszavadra.

– Becsületszavamra. Köszönöm, Jancsi.

– Hatkor gyere a sátramhoz, most menj vissza, de senkinek egy mukkot semmiről! S aztán légy pontos. – Vincze megindult a tábor felé. Egyszer csak megállt, és visszanézett. – Nem azért mondom. De ha elkapnak, úgylis... – Halántékához emelte a kezét, és jellegzetes mozdulatot tett a mutatóujjával, mintha ravaszt húzna meg.

Imre visszaballagott a többiekhez. Azok még mindig a patakot tárgyalták. Állnak és beszélgetnek, és nem tudják, hogy holnap meg fognak halni. Persze, olyan is lesz, aki életben marad. S miért ne lennék én azok között? Az ember azt hiszi, hogy örökké él. Mindig beszél a halálról, és sohase gondol rá komolyan. Imre megint csak lehevert, és nézte az eget, melyen végtelen magasban álmos lassúsággal különös alakú felhők vonultak.

Félbe kellett szakítania, hogy megtörülje a szemét. Itt érzékenyült el, ennél a kevésbé megható résznél, mert azt állította éppen elébe, akivel szemben leginkább feloldódott lényé szigorúsága: akit annyi anyáskodással tudott szeretni. A „kicsi sógort”, akit ő nevelt fel magának, hogy odaadásra váltsa anyáskodását, s ő tett harcos emberré, hogy harcostársa és embertársa lehessen.

Ó, nagyon jól emlékezett – ha igaz, ezekből a papírokból is ki fog derülni –, hogy Anti már akkor előre látta halálát, s hogy az akkor, azon az éjszakán el is jegyezte, mint egy láthatatlan és kísérteties menyasszony. Kegyes volt, mert tizenöt évig váratott magára, s kegyetlen mégis, mert már a második társat ütötte ki mellőle, s ő még csak negyven esztendő... Tudta, mi jön most, mit fog kiolvasni ezekből az apró, hosszú-szárú betűkből, s megint zsibongó gyengeség szállt a gyomrára, és lassan egész testére is átterjedt.

...A nap, mint kiterjesztett szárnyú piros madár ült a hegy tetején. Fénye sugarasan áradt a völgybe, utolsót csillant a patak fodrain, aztán felszökött a sziklára, s kúszott a tetők felé észrevétlenül. Imre közeledett a hídhoz. Árnyéka, melynek az imént hangtalan siklását figyelte, elveszett mellőle, s ő úgy érezte, hogy egyedül maradt. A hídon megint meg kellett állnia, hogy a karfába fogódzva gondolkozhasson egy percig mélyen és nyugodtan, s erőt gyűjtsön a reászakadt nagy kétségbeesésben. Megmondjam Annának? Persze, hogy megmondom, hiszen ezért jöttem el még egyszer. Muszáj valakinek elmondjam. A fene megevett volna hajnalig. Észrevette, hogy Vincze főhadnagy szavait ismétli, és dühösen rántott egyet a vállán. Aztán lenézett a patakra. Ni csak, megint más, mint reggel vagy dél előtt. Átlátszó, kristálytisztá víz csobog a mederben, és mintha valahol a hegyek közt magába szívta volna a napsütést, gyöngyházfénnyel világít. A patak fenekén vörösség dereng a köveken, s az apró hullámok tetején az ég pírja reszket. Csend van, megint csend, és milyen más mégis, mint a süket fülzúgás délelőtt. Locsog a

víz, a szél zizeg a száraz falevelek közt, s a némaságba boldogan vegyülnek az élet neszei. Ágyúdörgés nem hallszik, s a tábor messze van, túl a völgykanyaron, hogy semmi se látszik belőle. Milyen ostobaság ez az egész háború!... Eltöltötte az alkony végtelen békéje, és távoli, nevetséges emlékként bukkant fel benne a hajnali ellentámadás gondolata. Hogy meg fog halni? Lehetetlenség.

Lassan megindult. Megint a természet alkotta szikla-lépcsők a házakig, s a lapuleveleken finom por a reggeli harmat helyében. És az a ház, ahova először be akart menni. Ahol a lepkebábot leszakította. Hol vannak az ezüstös pókhálók? A léceken a májszínű sziklákról visszaverődő napfény vöröslött. Miért nem adta hát oda? Láta Istvankát, amint párnás kis ujjai közt forgatja a barna orsócskát. Aztán belemélyed a körme... Hasad a burok, és a gyermek kezére zöldes lé fröccsen. Érti-e a hernyó a gubában, hogy szétlapították? Így fog az én testem is szerteloccsanni. Olyan irtózás fogta el, hogy megszárdult, és viaszfehér arccal tántorgott az útszélre.

Akkor két asszony jött az úton feléje, kékruhások, feketekendősek. Már a gyufásskatulya után nyúlt, hogy a lepkebábot kidobja, de az emberek közeledtére úgy tett, mintha csak a zsebében keresne valamit. Az asszonyok elmentek mellette, tekintetük találkozott egy pillanatig. Vénasszonyok voltak, két megrakott kosarat cipeltek. Ezeket küldik a tárnákból ennivalóért, gondolta Imre, nem nagy kár értük, ha meghalnak. És a katonák se vetemednek rájuk. Hát reggel, az a kecskés lány? Ott futott fel arra a sziklára. Milyen fehérek voltak a lábai! Senki se volt a közelben. Mi történt volna?... Úristen, csak egy órára kéreztem.

Innen már látszik az Annáék háza. Sebes léptekkel megindult, elfelejtve lázasan szökdöső gondolatait.

Mire felért, a csúcsokról eltűnt a napsütés, és lenn a pataknál megsűrűsödött a homály. Csak a partmentét lehetett látni, a víz gyöngyházfénye nem világított fel ilyen magasba. Elpilledtek az őszirózsák a ház mellett, a szilvafák felől álmos madárcsipogás hallatszott. Világ gyúlt az ablakban, éppen mikor Imre a tornácra lépett. Elfelejtett kopogni, csak megnyitotta az ajtót, mintha hazaérkezne. Tejszag megint, és melegség, Anna félkézze a burát illeszti a lámpára, s időtlenül egyensúlyozza Istvánkát a másik karjában.

– Csendesen, épp most aludt el...

Imre mosolygott, s halkán csukta be maga mögött az ajtót. Az asszonynak sikerült elhelyezni a lámpaüveget, és éles fény futott a konyha szögleteibe. Üres cseréptányér állt az asztalon, barna mázán csillogott a tej, s árnyéket vetettek az odaragadt puliszkaszemcsék. „Vajon ebédre is tejespuliszkát ettek?” – gondolta Imre.

– Vedd csak a lámpát – suttogta Anna, s két karjába vette a gyermeket. – Menjünk be a szobába.

Imre megindult a lámpával, és előrevilágított. A szobában két kicsi ablakon szivárgott be a félhomály, de a láng elvakította, hogy körülnézni se tudott. Anna eltűnt a fénykörön túl, s letette valahova Istvánkát; hallatszott, hogy sóhajt, amint megkönnyebbült a teher-től, aztán elvette a lámpát Imrétől, és kivezette a konyhába.

– Az ölemben aludt el – mondta. – Te, olyan nehéz már, alig bírom tartani. Jó, hogy megint eljöttél. Várj csak, függönyözzem el az ablakot, tegnapelőtt belöttek egy házba, mert nem volt elsötétítve...

Hárászkendőt akasztott az ablakra, aztán megcsó-

kolta a fiút. Milyen egyszerű szavak, milyen magától értetődő nyugodtság! Nem is csodálkozik, hogy megint itt vagyok. Imre úgy érezte, hogy ezer éve lakik ebben a házban, és Anna nővére vagy az édesanyja éppen.

– Vacsoráztál már? Gyere egyél valamit.

– Köszönöm. Nem vacsoráztam.

– Valamit! – nevetett Anna. – Csak tejünk van és puliszkánk. Szereted?

– Nagyon szeretem. – Imre hallgatta saját hangját. Én már meghaltam. A testem él, cselekszik, de a tudatom kint van belőlem, és figyel, mire vagyok nélküle képes. Gépies mozdulattal levette a köpenyét és asztalhoz ült. És nem lelkiismeretlenség az ételüket felenni? – jutott eszébe ugyanolyan gépiességgel.

– Te nem eszel?

– Vacsoráztam már.

Hallgattak. Imre kanalizott, hörpölte a tejet, mely édes melegséggel áradt el benne; és igyekezett nem gondolni semmire. Néha felpillantott Annára, s tekintete találkozott két kis fényponttal a sötét szemüregekben, melyeket a lámpa nem világított meg. Az asszony arcán határozottan és élesen látszottak a domborulatok: homloka, bal arca s egyik fele az orrának élesen fehér volt, a többi árnyékban maradt.

– Köszönöm, nagyon jólesett. Kimelegedtem. – Imre felnyitotta nyakánál a zubbonyt, és hátradőlt a széken. Anna eltakarta a lámpát, majd az ajtóhoz ment, és kitérta.

– Nincs hideg. Nyitva hagyhatom?

– Nyugodtan. – A fiú toroka összeszorult a meghatottságtól. Úgy bánik vele, mint egy gyermekkel. Milyen jó ez így. Azt se kérdi, miért jött, hogyan jöhetett. Itt van, és itthon van. De neki beszélnie kell.

Beszélnie, akármilyen hihetetlen, hogy hajnalban meg kell halnia. El kell mondja, már csak azért is, hogy az asszony sajnálja, vigasztalja meg, mondja, hogy nem igaz. Anna nem jött vissza az ajtóból.

– Húzd le jobban a lámpát, s gyere üljünk a küszöbre.

Imre felállt. Különös asszony, mintha én lennék István. Kinézett az ajtón. Nyugaton, a hegyek fölött rózsaszínű márványfelhők ragyogtak. Lehúzta a lámpabelet kicsire, kilépett a tornácra, s leült a kölépcsőre, a gerendának vetve a hátát. Anna lekuporodott a küszöbre. Jobban látták így egymást, mint lámpavilágnál.

– Hogy jöttél, kicsi sógor?

Imre sóhajtott. Most igen, most fog elmondani mindent.

– Egy órára kéreztem. Már nem sok van belőle, mindjárt mennem kell. Te Anna... Én meg fogok halni.

– Te?

– Emlékszel, mondtam, hogy van egy főhadnagy barátom. Ma félrehívott, és megmondta. Hajnalban bevetnek. Két napig kell a frontot tartani, amíg ezek visszavonulnak. Ott pusztulunk mind.

Anna hallgatott. Nagy szemeit csodálkozva emelte Imrére, de mintha túlnézett volna rajta. Hallgat. Nem mondja, hogy lehetetlenség? Imre torka összeszorult, és ádámcsutkája idegesen kezdett remegni. Nem mondja, hogy hazugság? Az asszony némasága mintha irtózatosan bizonyossá tett volna mindent. Lélegzetelállítva gondolt a hajnali csatára, s úgy érezte magát, mint az érettségi vizsgája előtt. Meghal! Az ismeretlentől való félelem zsibongott csontvelejében, a

fájdalomtól való irtózás, de a nemléte egy pillanatra se tudta felfogni. Lázás idegfeszültségében könnytelenül zokogni kezdett, és kétségbeesetten tördelte:

– Muszáj... muszáj... de én nem akarok meghalni...

Anna szívszakadva bámulta. Mondja, hogy nem igaz, ilyen bizonyosságra? Nem érezné meg Imre, hogy hazudik? Mivel vigasztalja, úristen? Felállt, letérdelt melléje, s megsimogatta a fejét.

– Ne gondoldj rá, nem lehet azt előre tudni... Nem biztos – mondta, és érezte saját hangján a hitetlenséget. Fogta a forró, szőke fejet, és hazudott, mert szörnyű bizonyossággal tudta, hogy ezek a rémült szemek nemsoká megüvegesednek, s eláll ez a ziháló, meleg lehelet. Nem tudta visszatartani a könnyeit. – Szegénykém... – sírta a fiú vállára borulva.

Hosszú percekig maradtak így. Imre fel-felcsuklott, megrázkódott, s az asszony könnyezett mozdulatlanul.

– Mennem kell – rebtent meg egyszer csak Imre, és felállt. Egymás mellett mentek be a konyhába. – Meg szeretném csókolni Istvánkát. Vajon felébred?

– Gyere – mondta Anna, és vette a lámpát. Előrement a szobába, függönyt akasztott a kis ablakokra. Imre utánalépett, és megállt a gyermek ágyacskájánál. Éppen olyan egyszerű, diópáccal festett deszkaútor volt, mint a konyhai székek s az asztal. Fehér párnáskán, ökleit a füléhez emelve aludt Istvánka. Kis ajka lepittyedt a mámoros öntudatlanságban, szemhéja csak félig lezárva, s a lámpafényben fehérnek látszó pillái alatt csillogott kék kicsi szeme. Egyszer, egy délután, István aludt így odahaza a díványon, ruhástól dőlt le, fáradt volt, akkor érkezett... Ugyanaz a félig csukott szem, ugyanaz az elernyedő ajak,

melynek az álomban elgyűrődött akaratos vonala. István sose látta saját magát aludni, de ha így láthatná Istvankát, a gyermekét, aki szakasztott mása... Nem más, egészen ő, egészen, és az lesz, ami ő nem tudott lenni, mert megölték, mint ahogy őt is meg fogják ölni...

– Milyen könnyű volna meghalni, ha volna egy fiam!

Nem vette észre, hogy hangosan beszél. Anna heves szorítást érzett a szívében. „Imre, kicsi sógor...” Lehet még embert ennyire sajnálni? Kézen fogta a fiút.

– Szeretnéd?

Imre megszedült. Szemébe könnyek futottak. Bólintott. Anna nézte, s az arcán folytak a könnyek. Szemében révület és megszállottság sugárzott. A lámpához lépett.

Sötét lett a szobában.

Igaz ez? Lehetséges ez?

Imre lehunyta szemét, és a kecskés leányra gondolt. Milyen fehérek voltak a lábai. Milyen fehérek!...

– Anna.

– Mondd, édes.

– Ha mégsem halok meg, ha visszajövök, elveszlek feleségül... Anna, szeretlek...

Meleg kéz lapult a szájára.

– Előbb gyere vissza, akkor mindent meglátunk... addig számolunk a lelkiismeretünkkel...

Imre felállt. Mehet. Mehet nyugodtan. Élni fog. Élnie kell! Őértük!... Addig számolunk a lelkiismeretünkkel. Mit akart ezzel mondani?

A lámpát már nem gyújtották meg, úgy mentek ki a konyhába. Imre felvette a köpenyét. Átölelte az

asszonyt, és a sűrű homályban próbált a szemébe nézni. Anna átkulcsolta a nyakát. Melegen, fájdalmasan karolták egymást, mélységes szeretettel, és egyik sem gondolt könnyes, örömtelen ölelésükre. Emberek voltak; síró, meztelen, boldogtalan emberek, akik a világok és lelkek tomboló viharában egy pillanatra összesodródtek és nem akartak elválni egymástól. És ekkor Imre egyszer csak úgy érezte, mennie, rohannia kell, hogy mennél hamarabb hazajöhessen.

Az ajtóhoz lépett. Az éjszaka hűvösen csapott arcukba, eltűnt az égről a derengés, és kegyetlenül, élesen ragyogtak a csillagok a hegyek taréján. Komor árnyak meredtek az égre, s a völgy tele volt ellenséges és fekete hallgatással. Imre megint úgy érezte, hogy megszédül, de most már egészen másképp, mint benn a szobában. A világegyetem vádlón és fenyegetőn tornyosult föléje, s őt félelem ragadta torkon. Menni akart, menekülni, de Anna fogta a kezét. Egy óra rég eltelt. Mit tegyen? Indulnia kell azonnal. Cigaretét kotort elő, hogy rágyújtson, s a közömbös mozdulattal leplezze rettentő nyugtalanságát. Itt a bal zsebemben a szivar... gyufát... igen... mi ez a vas-tag? A lepkebáb, persze!

- Add oda Istvánkának.
- Mi ez?
- Lepkebáb. Pillangó lesz belőle.

Anna szomorúan mosolygott, de ezt Imre nem látta. Átölelte az asszonyt még egyszer, megcsókolta az arcát, és nekiiramodott a lejtőnek. Nem mert megfordulni, csak lenn az aljban. Onnan már csak a ház látszott, haloványan a csillagok fényében. Ott áll még a tornácon? Meresztette a szemét, de semmit se tudott kivenni. Sötét volt, koromsötét a völgyben. S a

csillagok, mintha őt néznék. István, haragszol? Keményen, gyorsan lépett, bakancsa kopogott a köveken, s a visszhang szikláról sziklára ugrált utána. Mintha követné valaki... Ugye, megértesz, István?... Lekapta katonasapkáját, hogy vágja jobban a szél, hogy enyhüljön a láz, a forróság az agyában. Ha túlélem, hazajövök, és a feleségem lesz. És ha meghalok? Fiú lesz, Imrének fogják hívni. Anna, hogy köszönjem meg?... Itt fityegett reggel a lepkebáb, ezeken a léceken, már nem is tudom, melyiken. Pillangó lesz belőle! Ó, micsoda utálatos nagyképűség volt, micsoda ostoba nagyképűség volt!... Megint futni kezdett, botladozott a köveken, elesett, és megint felugrott. Hova nyargalsz? Félsz, hogy elkésel, nyavalyás? Egy órára engedtek? Szidta és átkozta magát, és a homlokát öklözte, és futott eszeveszetten.

A hídon tért magához, hogy bakancsa dübörgött a hídláson, és az felriasztotta. Megállt kifújni magát. „Vajon milyen színű most a víz?” Erőltette a szemét hogy lelásson, de csak a hullámok löcsbötölését hallotta. Valamennyire lecsillapodott, és tovább indult sietve. „Nem igaz, hogy az iszap festi meg a patakot. Reggel sárga volt a vize és egészen átlátszó. Az nem volt hordalék, hanem valamiféle oldat. Valami vasérc-oldat. De a délután fehér volt, vagyis átlátszó, mint a többi patakok. Különös. Itt már nem visszhangzanak a lépteim. Csend van, csak ez a távoli zúgás... Ó, ezek az amerikai gépek, a frontot mennek bombázni!”

Szaporázta lépteit. Már nincs messze a szurduk, ahol a völgy kanyarul, és előtűnik a tábor. Nappal; mert most semmi sem látszik. Megfordult, hogy utoljára visszanézzen. „Ott, valahol a nagy szikla alatt,

Szentlélekbánya. És Anna. És a repülők itt szállnak, most éppen felettem. Mi ez a süvítés?”

„Bomba!...”

Az árokhoz ugrott, és bevágta magát. Robbanás. Mi ez? Hol? Süvöltés, robbanás. Mit bombáznak, a tábort? Robbanás. Nem, a hang a másik irányból jön. Robbanás megint, remeg a föld. Kiugrott az árokból, ki az útra, és szétnézett.

A falu irányából hatalmas tűzcsóva világított az útra. A szikla fölé füstoszlop tornyosult, s emelkedett föbbebb és föbbebb, alját a lángok élénksárgára festették, teteje koromsötét volt. Robbanás. Még egy. Süvöltés, robbanás. Imre kábán állt. „De hiszen ezek célt tévesztettek...”

Fejéhez kapott.

Szentlélekbányát bombázzák!

„Odarohanni! Együtt halni meg!”

– Vigyázz! – üvöltötte, és kezeit az égre emelte.

Hulltak a bombák, mint az égszakadás. A hegyoldalon itt is, ott is tüzek lobbantak, s a füst egyre tornyosult. Imre eszelősen üvöltött, rohanni kezdett, elbotlott, de fellökte magát, és térden állva rázta görcsökbe rándult kezét a repülők felé.

– Vigyázzatok! – sikoltotta. – Ide dobjátok! Itt vagyunk! Mi vagyunk a hibásak!

Imént ütötte a fél nyolcat.

Ott ült a sokfiókú íróasztalnál, és fejét a papírokra hajtotta. Nem tudott sírni, pedig a könnyek ott voltak a torkában. „Azt hiszed – suttozta hangtalanul –, hogy nem szeretlek még jobban, így is, hogy akkor másra gondoltál? Vagy ezt csak kitaláltad? Ó, ha

egy üres órában meséltél csak magadnak, jelmezbe öltöztetve az igazi emléket – hogy túlemeld tán a mi életünk jelentőségén –, miért nem mutattad soha, nekem sem?”

Ajtó nyílt az előszobában, megtörülte a szemét. Itthon vannak a fiúk, két szép erős fia – az árva féltestvérek –, akikért él és küzd, s akiket semmi nem üthet ki jövődő élettársaik mellől.